

สิทธิมนุษยชนและการเข้าถึงวัคซีนโควิด 19

(แปลจาก Human Rights and Access to COVID-19 Vaccines บนเว็บไซต์ OHCHR)

ภาพรวม (Overview)

ณ ขณะที่เขียนนี้ มีผู้ติดเชื้อ SAR-CoV-2 ซึ่งเป็นไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคโควิด 19 จำนวนมากกว่า 73 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 1.6 ล้านคน มีการทดลองวัคซีน 42 ชนิดกับมนุษย์ในการทดลอง ทางคลินิก และมีการทดลองวัคซีนมากกว่า 151 ชนิดในการทดลองขั้นก่อนคลินิก การระบาดของโรคโควิด 19 ได้ผลักดันให้เกิดความพยายามอย่างมากในการพัฒนาวัคซีน วัคซีนต่างๆ ได้รับการแจกจ่ายแล้ว ในประเทศแคนาดา จีน รัสเซีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา แม้ว่าการพัฒนาเหล่านี้จะแสดงถึงโอกาสที่แท้จริงในการเปลี่ยนแปลงวิถีของการแพร่ระบาด แต่กระบวนการแจกจ่ายวัคซีนยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญรวมถึงความท้าทายด้านโลจิสติกส์ที่สับซ้อน

หากปราศจากความพยายามในการประสานงานทั่วโลกเพื่อให้แน่ใจว่ามีการเข้าถึงวัคซีนสำหรับทุกคนที่ต้องการวัคซีน เราเสี่ยงต่อการได้รับสิทธิการเข้าถึงวัคซีนตามลำดับความสำคัญบนพื้นฐานของความสามารถในการจ่ายเงินและเหตุผลอื่น ๆ รวมถึงสัญชาติและประเทศที่พำนัก หากกว่าการประเมินตามหลักฐานของความต้องการ การเข้าถึงวัคซีนในราคามิ่งเพงและไม่เลือกปฏิบัติถือเป็นสิทธิมนุษยชน การดูแลให้มีการเข้าถึงวัคซีนไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังเป็นผลประโยชน์ของเรทุกคน หากทุกคนไม่ปลอดภัย ก็จะไม่มีใครปลอดภัยเลย การกระจายวัคซีนอย่างเป็นธรรมโดยเคราะห์สิทธิมนุษยชนของทุกคนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ ในขณะที่ความก้าวหน้าล่าสุดเน้นย้ำถึงความเร่งด่วนของการเคารพสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการกระจายวัคซีนโควิด 19 บรรทัดฐานที่แสดงไว้ในข้อความเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในระดับสากลในการเข้าถึงยา วัคซีนอื่น ๆ การบำบัดด้านสุขภาพ และเทคโนโลยีด้านสุขภาพ และควรเป็นแนวทางให้รัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในการพัฒนานโยบายและการนำไปปฏิบัติ

สาระสำคัญ (Key Messages)

1. วัคซีนโควิด 19 ควรถือเป็นสินค้าสาธารณะทั่วโลก

สุขภาพเป็นสิทธิ และวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 ควรถือเป็นสินค้าสาธารณะทั่วโลก แทนที่จะเป็นสินค้าที่มีจำหน่ายเฉพาะในบางประเทศและผู้ที่สามารถจ่ายในราคาที่ตั้งไว้ได้ ความพร้อมของวัคซีน ยา เทคโนโลยีด้านสุขภาพ และการบำบัดสุขภาพ เป็นมิติสำคัญของสิทธิด้านสุขภาพ สิทธิในการพัฒนา และสิทธิในการได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการประยุกต์ใช้ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้อื่นในการเข้าถึงการประยุกต์ใช้ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุดเท่าที่มีทั้งหมดที่จำเป็น เพื่อให้ได้มาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุดที่เป็นไปได้

2. การระบาดของโรคโควิด 19 เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสุขภาพระดับโลกซึ่งต้องการการรับมือระดับโลก
 ไวรัสไม่คำนึงถึงพรมแดน แนวทางระดับโลกที่ประสานงานกันเป็นอย่างดีในการพัฒนาและการกระจายวัคซีนโควิด 19 บนพื้นฐานของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทุกชาติและประชาชน คือ การรับมือกับวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และมีคุณธรรมที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการแบ่งปันข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้การรณรงค์เรื่องวัคซีนทั่วโลกประสบความสำเร็จและครอบคลุม แนวทางดังกล่าวควรเป็นแนวทางสำคัญของความพยายามทั้งปวงในการเข้าถึงการรักษาและการบำบัดนอกเหนือจากเรื่องวัคซีน เมื่อเดือนพฤษภาคม 2563 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights: OHCHR) ได้เข้าร่วมโครงการเรียกร้องให้ดำเนินการอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Solidarity Call to Action) ซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มโดยประเทศไทยและองค์กรอนามัยโลกเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงยา.rักษาโควิด 19 วัคซีน การบำบัดและเทคโนโลยีด้านสุขภาพทั่วโลกผ่านการรวมความรู้ ทรัพย์สินทางปัญญา และข้อมูลต่าง ๆ ทั้งนี้ OHCHR สนับสนุนให้รัฐและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ พิจารณาเข้าร่วมโครงการในลักษณะดังกล่าว

3. การกระจายวัคซีนอย่างไม่เป็นธรรมในประเทศต่าง ๆ หรือการกักตุนวัคซีน เป็นการไม่คำนึงถึงบรรทัดฐานทางกฎหมายระหว่างประเทศและบั่นทอนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเทศร่ำรวยบางประเทศได้ซื้อวัคซีนในปริมาณที่พอดีให้แก่ประเทศทั้งหมดของตนหลายเท่าตัวภายในสิ้นปี 2564 หากวัคซีนในการทดลองทางคลินิกทั้งหมดได้รับการอนุมัติตามข้อบังคับ ในขณะเดียวกัน มีการประเมินว่า ร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมดใน 67 ประเทศจะไม่สามารถได้รับวัคซีนโควิด 19 ในปี 2564 แม้ว่า 5 ประเทศในจำนวนดังกล่าวมีรายงานผู้ติดเชื้อร่วมกันเกือบ 1.5 ล้านราย

กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) กำหนดให้รัฐต้องบรรลุถึงการตระหนักรู้ซึ่งสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกติการอย่างก้าวหน้า รวมถึงสิทธิด้านสุขภาพทั้งแบบปัจเจกและผ่านความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างประเทศ รัฐต่าง ๆ ที่สามารถดำเนินการได้ควรให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนาสำหรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและเพื่อป้องกัน รักษา และควบคุมโรคระบาดและโรคประจำถิ่น

กฎอนามัยระหว่างประเทศ (ปี 2548) สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ความร่วมมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการรับมือด้านสาธารณสุขต่อการแพร่ระบาดของโรคระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้รับการรับรองในปฏิญญาอสตانا (ปี 2561) ซึ่งรัฐต่าง ๆ ได้ย้ำถึงความมั่นคงยั่งยืนในความร่วมมือด้านการพัฒนาที่มีประสิทธิผลและการแบ่งปันความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี (ในขณะที่การพัฒนาอย่างเต็มที่) เพื่อป้องกัน ตรวจจับ และตอบสนองต่อโรคติดเชื้อ และการระบาด

วาระการพัฒนาที่ยังยืน ปี 2573 ให้คำมั่นในการพื้นฟูความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยังยืน และยกระดับความร่วมมือเหนือ-ใต้ (North-South Cooperation) ความร่วมมือใต้-ใต้ (South-South Cooperation) และความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเข้าถึงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมวาระการพัฒนาที่ยังยืนดังกล่าวยังมุ่งมั่นที่จะลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในและระหว่างประเทศ ต่าง ๆ การสร้างความเป็นปึกแผ่น ความร่วมมือ และการเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐต่าง ๆ และผู้มีส่วนได้เสียทั้งปวง เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยังยืน ทั้งนี้ การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยังยืน เป้าหมายที่ 17 กำหนดให้มี การปฏิบัติตามหลักการของปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา ซึ่งรัฐต่าง ๆ มีอันติที่จะร่วมมือกัน สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา

4. วัคซีนโควิด 19 ความมีราคาไม่แพงสำหรับทุกคนและสามารถเข้าถึงได้โดยไม่เลือกปฏิบัติ

การเข้าถึงวัคซีนและยารักษาโรคมีความไม่แน่นอนในหลาย ๆ พื้นที่ ทำให้มีผลลัพธ์ด้านสุขภาพ ที่ด้อยกว่าสำหรับกลุ่มของผู้หญิงและเด็กหญิง ชนกลุ่มน้อยทางสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา เชื้อชาติ และภาษา ประชากรกลุ่มนี้มีความต้องการที่ต่างกัน คนยากจน คนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTI) คนพิการ ผู้โดยอยู่อาศัยใน โดยเฉพาะผู้โดยอยู่อาศัยที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย คนไร้รัฐ และกลุ่มคนชายขอบอื่น ๆ โดยอัตราการติดเชื้อของโรค โควิด 19 และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชนกลุ่มน้อยและกลุ่มประจำบางได้สะท้อนถึงรูปแบบส่วนหนึ่งของความไม่เท่าเทียมกันของโครงสร้างทางสังคมและการเลือกปฏิบัติ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงอย่างมากที่ ประชากรและกลุ่มคนเหล่านี้จะตกเป็นกลุ่มที่ได้รับการฉีดวัคซีนหลังสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มคนอื่น ๆ ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงเสี่ยงต่อการเลือกปฏิบัติในการแจกจ่ายวัคซีนด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่ อัตราความยากจนที่สูงขึ้น และผลกระทบจากการหักภาษีเงินได้

ความพยายามที่มุ่งเน้นไปที่กลุ่มเฉพาะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการจัดปัญหาอุปสรรค การเลือกปฏิบัติที่อาจเกิดขึ้นมาก่อนนี้อยู่แล้ว และการตรวจสอบการกระจายของวัคซีนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน และหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติ ซึ่งความพยายามเหล่านี้ไม่เพียงแต่จำเป็นต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่เพื่อให้มั่นใจถึงประสิทธิภาพของการรณรงค์ในการฉีดวัคซีนอีกด้วย แผนในการแจกจ่ายวัคซีนจำเป็นต้องให้ คนพิการสามารถเข้าถึงได้อย่างเต็มที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกัน เช่น การเข้าถึงและวิธีการในการทดสอบ การเก็บและการดูแลรักษาข้อมูล หนังสือเดินทางสำหรับผู้มีภูมิคุ้มกัน (immunity passports) เครื่องมือในการเฝ้าระวังและการติดตาม และการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่หายแล้วจากโรคโควิด 19 ซึ่งประเด็นทั้งหมดนี้ล้วนต้องการความสนใจที่เข้มข้นในบริบทเช่นนี้

5. การจัดลำดับของการจัดส่งวัคซีนควรกระทำโดยผ่านวิธีการและขั้นตอนที่โปร่งใสด้วยความเคารพสิทธิมนุษยชน

ปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องวัคซีน คือ วิธีในการแจกจ่ายวัคซีน ซึ่งรวมไปถึงการจัดลำดับกลุ่มบุคคลที่จะเข้าถึงวัคซีนก่อนตามลำดับ ซึ่งเกณฑ์ที่ซับซ้อนเหล่านี้ได้มีการอธิบายอย่างละเอียดตามกรอบขององค์กรอนามัยโลกว่าด้วยการจัดสรรและการจัดลำดับของการได้รับการฉีดวัคซีนโรคโควิด 19 (WHO SAGE) ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะให้คำแนะนำในการตัดสินใจว่า ใครควรได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้ได้รับวัคซีนในลำดับต้น ซึ่งควรจะอยู่บนพื้นฐานที่เหมาะสม รวมทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานและบรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชน

ตัวอย่างเช่น การกำหนดผู้รับวัคซีนในระยะแรกไม่ควรมีการยกเว้นโดยโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เนื่องจากอายุความพิการ เชื้อชาติ เพศ สถานะของการโภกัย้ายถิ่น หรือเกณฑ์ที่ มีการเลือกปฏิบัติอื่น ๆ และควรดำเนินการโดยผ่านกระบวนการที่เป็นธรรม โปร่งใส ครอบคลุม และมีความรับผิดชอบ องค์กรภาคประชาสังคมและชุมชนสามารถมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการพัฒนาระเบียบวิธีการแจกจ่ายวัคซีนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรร รวมทั้งควรใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ที่มักจะถูกมองข้ามในหลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งรวมไปถึงผู้ที่อยู่ในสถานพยาบาล เช่น สถานดูแลผู้ป่วย สถาบันจิตเวช บ้านสำหรับคนพิการ ศูนย์พักพิงคนไร้บ้าน ศูนย์กักกันคนเข้าเมือง และเรือนจำ จะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติในนโยบายและแผนในการกระจายวัคซีน

6. ผลกำไรของภาคเอกชนไม่ควรถูกจัดลำดับความสำคัญเหนือการสาธารณสุข

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาไม่ควรนำไปใช้ในลักษณะที่เป็นการลดทอนสิทธิในสุขภาพ อาหาร วิทยาศาสตร์ และสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ เช่น พันธกรณีภายใต้ความตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPS) ควรตีความให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสาธารณสุขตามปฏิญญาโدوฮาฯ ด้วยความตกลง TRIPS และการสาธารณสุข

รัฐมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควรในการเข้าถึงยาและวัคซีนที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ รัฐควรดำเนินการเพื่อคุ้มครองความสำคัญของการสาธารณสุขเป็นอันดับแรกหนึ่งของผลกำไรของภาคเอกชนตามพันธสัญญาในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนและยา ตลอดจนมาตรการป้องกันและรักษาโรคติดต่อโดยเฉพาะโรคที่ส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาอย่างผิดปกติ

7. การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้องโดยไม่เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ

การให้ผลลัพธ์ของข้อมูลอย่างเสรีในปัจจุบันควรได้รับการอำนวยความสะดวกยังคงต่อไปในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและปราศจากการคุกคามหรือการลงโทษ การจำกัดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ รวมถึงการอภิปรายที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรทางการแพทย์ สื่อมวลชนและผู้มีอิทธิพลต่อความคิดอื่น ๆ จะลดTHONการรับมือที่มีประสิทธิภาพต่อโรคโควิด 19

การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและการศึกษาสำหรับบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพ ผู้มีอำนาจตัดสินใจ และประชาชนเป็นสิ่งสำคัญเพื่ออำนวยความสะดวกยังคงต่อไปอย่างเหมาะสมที่สุดต่อการมีส่วนร่วมในการรับมือด้านสุขภาพ การใช้มาตรการด้านสุขภาพ และการตัดสินใจบนพื้นฐานของการมีข้อมูลที่ดี โดยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และการรับมือต่อการแพร่ระบาดครัวส์อสาราไปถึงประชาชนทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งข้อมูลจะต้องพร้อมใช้งานในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงภาษาของชนพื้นเมืองดังเดิม และภาษาของชนกลุ่มน้อยทางสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา นอกจากนี้ยังต้องมีการปรับข้อมูลให้มีความเหมาะสมสำหรับผู้ที่มีความต้องการในการเข้าถึงผู้พิการทางสายตาและการได้ยิน และผู้ที่มีข้อจำกัดในการอ่านหรือไม่มีความสามารถในการอ่าน หรือไม่อาจเข้าถึงอินเทอร์เน็ต รัฐควรดำเนินการเพื่อให้แนใจว่ามีการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตในวงกว้างที่สุด โดยดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล รวมถึงความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลเพราสสกาว

8. บริษัทยาต้องมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชนเข่นเดียวกับธุรกิจอื่น ๆ

ธุรกิจทุกประเภทต้องมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชน รวมถึงบริษัทยาและบริษัท อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการรับมือต่อโรคโควิด 19 หลักการซึ่งแนะนำด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกำหนดให้ธุรกิจต่าง ๆ ต้องรับทราบและแสดงให้เห็นว่าทุกมาตรการที่บริษัทใช้ในการรับมือกับโรคโควิด 19 มีความเหมาะสมสำหรับการป้องกันและบรรเทาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนนั้นหมายถึง ธุรกิจต่าง ๆ ควรดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน โดยในบริบทนี้ บริษัทยาจำเป็นต้องมีการประเมินผลข้างเคียงที่เป็นอันตรายของยาชนิดต่าง ๆ ตามความเป็นจริง และบรรเทาผลกระทบเหล่านี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะกระจายยาสู่สาธารณะ ในทำนองเดียวกัน การตัดสินใจของบริษัทเกี่ยวกับการกำหนดราคาและการจัดจำหน่ายจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบว่าการตัดสินใจดังกล่าวจะมีผลกระทบในเรื่องการเลือกปฏิบัติในการเข้าถึงวัสดุซึ่งของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประจำทางและกลุ่มชายขอบ ในกรณีที่การตัดสินใจดังกล่าวอาจส่งผลเสียต่อสิทธิด้านสุขภาพ บริษัทต่าง ๆ ควรดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันและบรรเทาอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนใช้ประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ที่มีเพื่อให้ส่งผลต่อการกระทำการของฝ่ายอื่น ๆ ที่อาจมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อเรื่องดังกล่าวด้วย

แปลโดย สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

มกราคม 2564